

Nadenken over de toekomst van de kindernevendienst: kom tot een eigen oplossing / Alfard Menninga

Het speelt in veel kerken in Nederland: de kindernevendienst loopt leeg. Niet alleen zijn er steeds minder kinderen, er lijken ook steeds minder mensen te zijn die het leuk vinden om de kindernevendienst te leiden. En als dan de laatste leiding er ook mee stopt, eindigt het allemaal.

Het geeft een droevig gevoel. In het achterhoofd van de gemeente gonzen woorden als vergrijzing en leegloop. Een enkele somberaar mompelt: "Jezus zei toch: 'laat de kinderen tot mij komen...'"

In dit artikel blijven we niet bij de pakken neerzitten maar gaan we op zoek naar de kansen die het leeglopen van de kindernevendienst ook biedt. Dat doen we systematisch, in zeven stappen die je als gemeente zelf kunt zetten. Het zijn zoekende stappen die toewerken naar een oplossing die bij jouw gemeente past.

Elke gemeente is anders, dus elke oplossing is anders. Daarom geen best practices in dit document, maar een strategie om jullie eigen oplossing te vinden.

Stap 1 : Constateren

Hier begint het. Je hebt waarschijnlijk al een lang proces achter de rug.

- De onderbouw- en de bovenbouwgroep werden samengevoegd.
- Toen kwam er een hoekje voor de crèche in de kindernevendienstruimte.
- De oudere kinderen begonnen te klagen dat het saai was
- Of de ouders van de jongere kinderen aarzelden om hun kinderen naar de kindernevendienst te laten gaan
- En ondertussen kwam er steeds minder leiding.
- De leiding die er nog was, kwam vooral naar de kerk als ze zelf dienst hadden,
- met als gevolg dat ze er vaak met alleen hun eigen kinderen zaten.

Leegloop

Ergens in dat proces moet je constateren dat leegloopt dreigt. Het liefst doe je dat voordat de laatste de deur achter zich dichttrekt. Vroegtijdig constateren stuit soms op weerstand. Het gaat immers nog goed en er zijn nog steeds kinderen. Maar te laat constateren stuit op evenveel weerstand. Iedereen loopt op zijn tandvlees en wie is er nog gemotiveerd genoeg om de volgende stappen te zetten?

Mijn advies [aldus Alfard]: constateer op tijd. Zo geef je anderen de tijd om te wennen aan het idee dat er iets aan het veranderen is.

Stap 2 : vorm een groepje

Maar ook als je wat laat bent, en als enige leiding over bent, kun je stap twee zetten. Stap twee is namelijk het vormen van een groepje: mensen die met jou op pad willen gaan en met jou willen ontdekken hoe jullie gemeente de veranderende tijden het hoofd kan bieden.

Wie er in zo'n groepje moeten?

- jijzelf natuurlijk
- iemand met ideeën
- een goede uitvoerder,
- een luisteraar,
- de brombeer uit de inleiding
- iemand met invloed in de gemeente
- het gezicht naar buiten, of dit nu de dominee is, de koster, de voorzitter van de diaconie of gewoon een willekeurige andere.

Hoe dichter deze mensen bij de doelgroep staan, hoe beter. Zorg dus dat de meerderheid van je groepje bestaat uit ouders, grootouders, onderwijzers en leuke ooms en tantes.

Stap 3 : de feiten

Zodra je dit groepje hebt, is het belangrijk om de feiten onder ogen te zien.

- Staan er nog kinderen ingeschreven bij jullie gemeente?
- Wonen er nog kinderen in onze buurt of in ons dorp?
- Hoe oud zijn ze, en wie hebben contact met ze?
- Verwacht je dat er de komende tijd kinderen geboren gaan worden en wanneer ongeveer?
- Zijn er bouwactiviteiten in de omgeving van de kerk?
- En wat voor mensen gaan daar wonen: ouderen, of juist jonge gezinnen?

Stoppen?

Soms geven de feiten aanleiding om te stoppen. Bijvoorbeeld als er geen kinderen meer staan ingeschreven en tegelijkertijd het dorp waar je woont nagenoeg kinderloos is.

Of doorgaan?

Maar vaker is er wel een aanleiding om door te gaan. Zo zijn er nogal wat kinderloze dorpen waar veel grootouders wonen en waar elke vakantie talloze kleinkinderen komen logeren.

Stap 4 : luisteren

Nu je de feiten weet, weet je ook bij wie je moet zijn.

Waar ga je luisteren?

- Bij dat gezin dat sinds een jaar steeds minder in de kerk komt.
- Bij die stellen bij wie een jaar geleden een kindje is geboren.
- Bij de mensen die wel ingeschreven staan, maar die je nooit ziet.
- Bij de opa's en de oma's.
- Of bij de buurtbewoners die eigenlijk nooit in de kerk komen, maar die stiekem wel heel nieuwsgierig zijn wat er eigenlijk in die kerk gebeurt.

Afspreken

Met hen maak je een afspraak. Het is altijd lastig om zo'n gesprek goed aan te kondigen. Het beste is het om te vertellen wat je komt doen: je wilt hen leren kennen en het met hen hebben over hun ervaringen met hun (klein)kinderen en misschien ook over hun ervaringen met de kerk. Je doel is dus kennismaken. En verder zijn zij als ervaringsdeskundigen je adviseurs-van-buitenaf.

Wat kan de kerk betekenen?

In het gesprek probeer je steeds een zo concreet mogelijk beeld te krijgen:

- Hoe ziet hun leven eruit?
- Wat zijn de momenten waarop zij zin ervaren?
- En op welke momenten ervaren zij juist onzin?
- Welk visioen hebben zij voor zichzelf?
- Hoe gaan ze met hun kinderen om?
- Wat vinden ze belangrijk voor hun kinderen en hoe geven ze daar vorm aan?
- Wat wensen zij voor hun kinderen?
- En hoe kijken ze aan tegen die kerk om de hoek?
- Wat zijn hun goede ervaringen met die kerk, en wat zijn hun slechte ervaringen?
- En uiteindelijk misschien ook: kunnen ze iets bedenken dat die kerk voor hen en hun kinderen kan betekenen?

Concrete visioenen en dromen

Het gesprek gaat dus over de mensen met wie je een afspraak hebt gemaakt. Dat is geen theoretisch gesprek waarin het gaat over visies en meningen. Het is een gesprek dat draait om ervaringen: om verhalen over wat mensen concreet hebben meegemaakt. En om verhalen over visioenen en dromen, maar ook die zo concreet mogelijk.

Het kan geen kwaad om dit soort gesprekken ook in je groepje te voeren, want ook jullie hebben je verhalen over wanneer het goed was en wanneer niet.

Goed luisteren

Goed luisteren dus en vooral niet proberen te bekeren of overtuigen.

Stap 5 : bondgenoten vinden

Het zijn spannende gesprekken, die luistergesprekken. Soms zullen ze volledig floppen, en soms zijn ze zo leuk dat je eigenlijk niet weg wilt. Elk gesprek sluit je af met de opmerking dat de kerk aan het onderzoeken is hoe ze meer voor de kinderen en ouders in jullie buurt of dorp kan betekenen. Dit soort gesprekken helpen daarbij.

Breid je cirkels uit

En natuurlijk vraag je of ze het leuk vinden als je hen op de hoogte houdt en of ze nog iemand kennen met wie je ook eens een afspraak zou moeten maken. Zo breid je je cirkels uit. Tijdens de gespreksfase zullen er ook gesprekken zijn die zó bijzonder zijn dat het naar meer smaakt.

Betrek mensen

Aarzel niet om die mensen uit te nodigen voor je groepje, of om hen te vragen om eens een pilot mee te maken. Hoe eerder mensen zich betrokken voelen bij iets nieuws, hoe meer ze de neiging hebben om loyaal te zijn en betrokken te blijven.

Stap 6 : plannen maken

Je hebt veel gepraat en veel gehoord. Van elk gesprek zijn er gespreksnotities met belangwekkende verhalen. Je groepje is uitgebreid met twee of drie nieuwe mensen. En er staan mensen te trappelen om mee te doen met je eerste uitprobeersels.

Het wordt anders

Maar wat ga je doen? Het is goed om af te spreken dat je het hoogstwaarschijnlijk compleet anders gaat doen. Op die manier ben je minder geneigd om in de oude gewoontes te blijven hangen, en zul je meer gebruik maken van de informatie van de mensen met wie je gesproken hebt.

- Misschien kom je tot de conclusie dat de zondagochtend een onmogelijk moment is en dat je beter kunt uitwijken naar de zondagavond of een doordeweekse dag.
- Misschien willen ouders meer quality time met hun kinderen en moet je iets gaan doen waar zowel ouders als kinderen iets aan beleven.
- Misschien willen kinderen er gewoon heel graag bij zijn in de kerk.
- Misschien ben je er al als er een appgroep is waar ouders in melden of ze er wel of niet zijn.
- Misschien willen de oudere kinderen een echt stevig programma zoals op school,
- Misschien wordt het tijd voor Kind op schoot-, Godly Play-, Heilig Spel- of Kliederkerkvieringen.
- En misschien is het in deze tijd wel weer gewoon tijd voor een zondagsschool,

- of concludeert de dominee na al die gesprekken met nieuwe mensen dat de kerkdiensten en ook haar eigen preken een nieuwe twist nodig hebben.

Kijk bij andere gemeenten

Tijdens het plannen maken, is het goed om op bezoek te gaan bij mensen die al zoiets doen. Dat is inspirerend, maar ook opletten. Kliederkerkfans zijn er bijvoorbeeld dol op om enthousiast over hun initiatief te vertellen. En hetzelfde geldt voor fans van bijvoorbeeld Godly Play, de Kind op schoot-vieringen of welk ander succesvol initiatief dan ook. Dat is fijn, want enthousiaste verhalen zijn bijzonder inspirerend.

Doe het op jouw manier

Maar klakkeloos kopiëren werkt zelden. Het is belangrijk dat je het op jouw manier doet, zodat het bij jou, je gemeente en je dorp of buurt past.

Lees meer

Op kindernevendienst.wordpress.com vind je diverse best practices en verwijzingen naar best practices waar je je voordeel mee kunt doen.

Een goed beginpunt is dit artikel: kindernevendienst.wordpress.com/2017/01/14/9-alternatieven-voor-het-opheffen-van-de-kindernevendienst/

Maar het kan ook een goed idee zijn om een externe jeugdwerkadviseur in te schakelen die met je mee kan denken en nieuwe ideeën kan aandragen.

Stap 7 : uitproberen

Natuurlijk heb je na de gesprekken in stap 4 en 5 nog verschillende keren een update gestuurd naar de mensen met wie je gesproken hebt. Je hebt ze bedankt voor het gesprek. Je hebt verteld dat jullie alle resultaten naast elkaar gaan leggen en ze ruimte geven voor input.

Probeer dingen uit

En nu wordt het tijd voor een van de belangrijkste updates: “we gaan de komende tijd drie dingen uitproberen. Daarvoor nodigen we gericht uit, maar als je zo nieuwsgierig bent dat je er graag bij wilt zijn, kun je je altijd aanmelden.”

Blijf communiceren

Het is goed om hier te benadrukken dat ook de gewone gemeenteleden updates nodig hebben. Anders komt het volstrekt uit de lucht vallen als er iets nieuws gaat gebeuren. En juist gemeenteleden kunnen zich ontpoppen als ambassadeurs bij uitstek, zeker wanneer je ze enthousiast krijgt.

Vraag feedback

Na elke bijeenkomst of viering waarin je iets nieuws hebt uitgeprobeerd vraag je de mensen die je hebt uitgenodigd om feedback. Na afloop van de pilotfase verwerk je de feedback en kies je waar je mee verder gaat.

Ook als je eenmaal echt aan de slag bent, blijf je feedback verzamelen, zodat de vorm die je gekozen hebt steeds beter bent.

Ten slotte

Deze zeven stappen vormen het begin van iets nieuws. Wat dat nieuwe is, is aan jullie en aan jullie creativiteit. Soms zal dat iets kindernevendienstachtigs zijn, soms iets totaal anders (al eens gedacht aan een rekenclubje of een taalklas?). Het kan soms even duren voordat dat nieuwe aanslaat, misschien blijven de groepjes ook op de langere termijn klein, of misschien constateer je gaandeweg dat je nieuwe aanpassingen moet doen. 'Aanpassen, veranderen en uitproberen' past bij deze tijd, die voor veel kerken toch een beetje een woestijntijd is.

Jeugdwerkadviseurs

Dat kan een uitdaging zijn. Gelukkig werken er verspreid over het land tientallen jeugdwerkadviseurs die met je mee willen denken, het proces kunnen begeleiden of een training kunnen verzorgen zodat je beter beslagen ten ijs komt.

De landelijke organisatie van jouw kerkgenootschap kan je verwijzen naar een adviseur met ervaring met jouw vragen, maar je kunt je vraag ook neerleggen bij de schrijver van dit artikel.

Alfard Menninga

Alfard is adviseur jeugd en werkzaam bij de Protestantse Gemeente Amsterdam. Hij heeft veel ervaring met situaties waar de ontkerkelijking toeslaat. Samen met gemeentes zoekt hij actief naar nieuwe wegen. Daarbij treedt hij op als sparringpartner voor professionals. Kerkenraden en commissies ondersteunt hij bij het vormen van visie en beleid. En met trainingen en praktische adviezen helpt hij taakgroepen en vrijwilligers om hun werk zo goed mogelijk te doen. Alfard werkte voorheen onder andere bij JOP. Je kunt hem inhuren als adviseur en trainer.

<https://alfardmenninga.nl>